

بسمه تعالی

عنوان : آثار محبت در روابط زوجین

گرد آورنده: زهرا ممشلو(طلبه سطح ۲)

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تبیین تأثیر محبت در روابط همسران ، به روش کتابخانه ای با ابزار فیش انجام شده است.

محبت به معنای غلیان دل در مقام اشتیاق به لقاء محبوب می باشد که آثار فراوانی در روابط بین زوجین دارد از جمله وفاداری، احترام، کسب آرامش روانی، ارضای نیازهای جنسی، حفظ صداقت بین زوجین، بنابراین خانواده ها باید کانون گرم زندگی شان را سرشار از عشق و محبت و دارای امنیت و آرامش نمایند تا به سعادت و موفقیت دست پیدا کنند.

کلید واژه:

خانواده، محبت، عشق، زوجین

۱- مقدمه

خانواده به عنوان بنیادی ترین نهاد اجتماعی سلامت فرد و بقای جامعه را تأمین می کند. و بهترین بستر را برای امنیت و آرامش روان اعضاء پرورش نسل جدید و اجتماعی کردن فرزندان و برآورده ساختن نیازهای عاطفی افراد فراهم نموده است. مهر و محبت در میان اعضای خانواده از اهمیت زیادی برخوردار است.

زیرا که اساس فعالیت های انسان حب او به خود و هر آنچه می تواند برایش لذت آور و تعالی بخش است. خانواده گروهی است متشکل از افرادی که از طریق نسبت یا سبب و رضاع با یکدیگر به عنوان شوهر، زن، فرزندان، مادر، پدر، برادر که در ارتباط متقابلنده و فرهنگ مشترکی پدید می آورند.

منظور از محبت عبارت است از احساس میل نسبت به چیزی که برای انسان لذت بخش است. محبت در زندگی و خانواده بسیار مهم است. مدیریت محبت و عاطفه در خانواده نه تنها مفید بلکه ضروری است. محبت انسان ها نسبت به یکدیگر، عامل مهم و موثری در رشد و تکامل آن ها به حساب می آید زیرا مهر و محبت یکی از برترین و بار ارزش ترین گوهرهای وجودی انسان بوده و شاید بتوان گفت مهرورزی اساس شکل گیری و انسجام جوامع انسانی را تشکیل می دهد. در سایه مهر و محبت انسان ها روابط بهتری در خانواده با یکدیگر برقرار کرده و امکان پیشرفت خانواده خود را فراهم می آورند و از طرفی افرادی که در محیط خانواده احساس آرامش و امنیت کنند و اطمینان داشته باشند که مورد محبت و احترام دیگران هستند . زیرا انسان تشنگ محبت است و محبت حیات بخش دلهاست و عامل پیوند و ایجاد هم بستگی بین افراد است و اعمال محبت برای همه انسان ها مخصوصاً در محیط تعلیم و تربیت امر ضروری است چرا که محبت عاملی برای سلامتی جسم و روان است و سبب شفای فرد از نابسامانی های رفتاری اخلاقی و روشی برای فنی ساختن روابط انسانی و سلامت برخوردهاست. زبان ارتباط با انسان ها به ویژه کودکان زبان محبت است زیرا اگر محبت نبود البت و انسی در بین انسان ها نبود و هیچ فردی بار مسئولیت و زندگی دیگران را به عهده نمی گرفت و هیچ تعادل و ایثاری پدید نمی آمد و افراد دچار خشونت و عدم تعادل روانی خواهند شد و به سرکشی و نادرستی و پلیدی روی خواهند آورد. نبود محبت در خانواده باعث افسردگی، تنش، افت تحصیلی در کودکان و باعث فرار آنان از خانه، اعتیاد، ناسازگاری و فرو پاشی کانون خانواده می شود.

به دلیل اهمیتی که محبت در سلامت روحی و اعتدال روانی خانواده دارد سبب استواری شخصیت و سلامت رفتار آنان می شود و افرادی که در محیط آکنده از محبت پرورش می یابند به ارجمندی می رسند و بهتر می آموزند و دیگران را دوست می دارند و در اجتماع رفتار سازمانی دارند با گرمای محبت است که زندگی معنا می یابد و چراغ استعداد های فرزندان شعله ور می شود انگیزه تلاش و خلاقیت آنان نیز فراهم می گردد..محبت از بحث های مهم تربیتی و خانوادگی است که مورد توجه محققان گوناگونی قرار گرفته است.

فرجاد (۱۳۷۷) درباره جو عاطفی خانواده بحث می کند.

حسینی (۱۳۸۹) درباره روابط اعضای خانواده بحث می کند.

خامنه ای (۱۳۹۳) درباره محبت و عواطف همسران بحث کرده است.

ثنائی (۱۳۹۵) به مطالعه نقش محبت در زندگی خانوادگی پرداخته است.

با توجه به مطالعات انجام شده در می یابیم که تاکنون بیشتر مطالعات درباره‌ی محبت و انواع آن بوده و کمتر به مسئله تأثیر محبت در روابط زوجین پرداخته شده است.

لذا هدف از انجام این پژوهش پاسخ گویی به این سؤال می باشد که تأثیر محبت در روابط زوجین چیست؟

۲- تعریف خانواده

خانواده به معنای خاندان، اهل خانه و دودمان آمده است . و به مجموعه افرادی که در یک خانه زیست کنند؛ واحدی که شامل پدر و مادر و فرزندان آنان است اطلاق می شود (معین، ۱۳۶۳: ۱؛ ۱۳۹۴: ۱)

بنابراین خانواده، واحد اجتماعی نشأت گرفته از ازدواج یک زن و یک مرد است که فرزندان پدید آمده از آنها، آن را تکمیل می کنند. خانواده نخستین اجتماعی است که شخص در آن گام می نهد و آداب زندگی و اصول و رسوم اجتماعی و تعاون و از خود گذشتگی را فرا می گیرد . خانواده کانون حفظ سنت‌ها و مرکز رشد عواطف احساسات است.

شک نیست که خانواده‌ها از نظر فرهنگ و نوع تربیت متفاوتند . در این میان خانواده قرآنی از همه برتر است؛ یعنی خانواده‌ای که همه‌ی افراد آن وظایف خود را چه فردی و چه خانوادگی و چه اجتماعی بر اساس دستور‌های قرآن انجام می دهند . (عیسی زاده، ۱۳۹۱: ۴؛ ۲۷)

۳- اهمیت خانواده

خانواده قدیمیترین و کهن ترین هسته طبیعی است که از بدرو پیدایش بشر وجود داشته است و بدون خانواده هسته مرکزی هیچ اجتماعی به وجود نمی آید . درواقع خانواده حکم سلول را در ساختمان اندام موجودات دارد . خانواده کانون حفظ سنت‌های خانوادگی و اجتماعی است . اخلاق اجتماعی که بسیاری ازنویسنده‌گان و حقوق دانان درباره آن سخن گفته اند، حاصل جمع پدید آمده از اخلاق خانواده‌هایی است که آن جامعه از آنها تشکیل یافته است.

قرآن کریم درمورد اهمیت خانواده اینچنین بیان می کند که «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنفُسِكُمْ أَزْواجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ» (روم- ۲۱) و باز یکی از آیات لطف

الهی آن است که برای شما از جنس خودتان جفتی بیافرید که در بر او آرامش یافته و باز هم انس گیرید و میان شما را الفت و مهربانی برقرار فرمود . در این امر نیز برای مردم با فکرت ادله علم و حکمت حق آشکار است .

یکی از عوامل موثر در رفتار فرد، خانواده است. محیط خانه اولین و بادوام ترین عاملی است که در رشد شخصیت افراد تاثیرمی نماید. کودک خصوصیاتی را ازوالدین خود به ارث می برد و از این راه پدر و مادر، زمینه رشد و پیشرفت کودکان را فراهم می نمایند. نفوذ والدین در بچه ها تنها محدود به جنبه های ارثی نیست. در آشنایی کودک به زندگی جمعی و فرهنگ جامعه نیز خانواده نقش موثری را اجرا می نماید. موقعیت اجتماعی خانواده، وضع اقتصادی آن، افکار و عقاید، آداب و رسوم، ایده آل او آرزوهای والدین و سطح تربیت آنها در طرز رفتار کودکان نفوذ فراوان دارد . چنانچه میدانیم خانواده هادرز زمینه اجتماعی، اقتصادی، تربیتی، دینی، هنری و مانند اینها باهم اختلاف دارند شکل خانواده ها، طرز ارتباط اعضاء هر خانواده بایکدیگر و جامعه ای که خانواده در آن به سرمی برد در تمام موارد یکسان نیست . بنابراین تاثیر خانواده ها در رفتار افراد مختلف است . در یک خانواده شکل کار و طرز ارتباط اعضاء خانواده طوری است که محیط خانواده را برای تامین احتیاجات اساسی کودکان چه در زمینه بدنی و چه در زمینه روانی مساعد می سازد . رفتار کودک یک هدر این خانواده ها را رسمیابی نماید . بارفتاب کودک یک هدر این خانواده پرورش میباید با رفتار کودک یک هم محیط خانواده و یمانع تامین احتیاجات اساسی اوست کاملاً متفاوت است . عادتی که مودک در خانه کسب میکند ممکن است صحیح و عقلانی باشد و گاهی ممکن است این عادات مانع رشد طبیعی بچه شود . خانواده در تمایلات بچه ها، افکار و عقاید آنها طرز برخورد ایشان بایگران نفوذ می نماید . نظر اعضاء خانواده نسبت به بچه ها به طور کلی، به بهداشت، به تعلیم و تربیت، به غذابه زندگی جمعی در طرز پرورش بچه موثر است .

خانه محلی است که کودک در آن امور مختلف را فرا می گیرد. گاهی والدین آگاهانه چیزهایی به کودک می آموزند ولی در موقعیت های متعدد کودک از طرز کار و رفتار والدین چیزهایی فرا می گیرد که خود آنها متوجه نیستند. کودک در خانه تجربیات فراوانی کسب می کند . از طریق این محیط کوچک است که کودک با دنیای خارج آشنا میگردد، با کودکان دیگر و بزرگسالانی که به مناسبی در خانه رفت و آمد دارند تماس پیدا میکند . طرز معاشرت دیگران را کودک در خانه می آموزد . در این محیط است که اخلاق، ایده آل ها، راه زندگی و فلسفه اجتماعی جامعه منعکس میشود و کودک در اثر تماس با دیگران به تدریج اینگونه امور را درک میکند . (فرجاد، 1377: 51-50)

۴- تعریف محبت

محبت به معنای دوست داشتن، دوستی و دوستداری آمده است.(معین، ۱۳۸۴: ۳: ۲۶۵۷) و به غلیان دل در مقام اشتیاق به لقاء محبوب اطلاق می شود.(سجادی، ۱۳۷۹: ۳: ۱۷۰۴)

محبت به هر چیزی عبارت از حال التذاذ و میل بدان است و چنین حالتی نسبت به هر چیز منوط به شناخت آن چیز است. بدون معرفت و ادارک، محبت پدید نمی آید. ازین رو مهر ورزی از ویژگی های موجود زنده با شعور است و هر چه شناخت، عمیق تر، قویتر و لذت بیشتر باشد محبت نیز عمیق تر و محکم تر خواهد بود.

شناخت یک چیز گاه به وسیله حواس و گاه با قلب انجام می شود. ادراک قلبی و بصیرت باطن، قویتر و دقیقتر و عمیقتر از ادراک حواس ظاهری است. زیبایی معانی ادارک شده با عقل از جمال صورت های ظاهری ادراک شده با چشم، بیشتر است. به همین سبب لذتی که از درک معانی فرا حسی نصیب قلب می شود، بسیار کاملتر از لذت احساس است. بنابراین محبت انسان نسبت به امور معنوی بیشتر از امور مادی است. (جباران، ۱۳۹۲: ۲: ۲۶۰)

۵- اهمیت و جایگاه محبت در خانواده:

مهر و محبت، شالوده زندگی است و بدون آن هیچ یک از طرفین ذره ای از خوشبختی را درک نخواهند کرد. هر چند در مادیات غوطه ور باشند.(انتصاری، ۱۳۹۰: ۳۸) تلاش و کوشش افراد در زندگی در راستای تأمین احتیاجات اساسی است. به طور کلی می توان این احتیاجات را به دو دسته نیازهای بدنی و نیازهای روانی تقسیم نمود. نیازهای اساسی بدنی عبارت اند از اموری که تأمین آن ها برای ادامه حیات ضروری است. احتیاج به اکسیژن، غذا، آب، گرما و ... در این گروه قرار می گیرند. نیازهای اساسی روانی عبارتند از اموری که سلامت روانی و بهداشت رفتاری انسان را تأمین و تضمین می کنند از اصول تربیت و اساسی تربیت احتیاجات روانی که روان شناسان همواره آن را در درجه اول اهمیت قرار می دهند. برخورداری از محبت است. افراد بشر در هر دوره از زندگی خود به محبت نیاز دارند. این احتیاج به وسیله پدر و مادر، برادر و خواهر، خویشان و بستگان، همسالان و دوستان، همسر و فرزندان تأمین می شود. عدم تأمین این نیاز سبب پیدایش تشویش و اضطراب می گردد. کمبود و فقدان محبت تأثیرات سوء و ضایعات دردناکی در روح آدمی به وجود می آورد و روابط او با دیگران را تحت تأثیر قرار می دهد. فردی که مورد بی مهری قرار می گیرد، دچار خودکم بینی و عقده حقارت می شود، حسود و کینه توز بار می آید و یا به تنها یی و انزوا پناه می

بکشد یا در خارج خانه زحمت بکشد تا زن و بچه اش رفاه و آسایش باشند ثواب یک شهید در نامه اعمالش می نویسنده. (مظاهر، ۱۳۸۴: ۱۱۹)

۱۰-۷ اخلاق خوش

اخلاق نیک یکی از مهم ترین و ضروری ترین اموری است که در انتخاب همسر باید مورد توجه قرار گیرد. زن و شوهر باید یک عمر با هم زندگی کنند. اگر خوش اخلاق باشند زندگی آنان شیرین و دلپذیر و گرم و باصفا خواهد بود. (امینی، ۱۳۶۴: ۱۰۸)

زیرا که احترام و اکرام شوهر توسط زن، سبب استحکام بنای خانواده می گردد. اگر زنی با شوهرش تندخویی کند و با رفتار بد، شخصیت او را خرد نماید. شوهرش در چشم دیگران تحقیر خواهد شد. در این صورت افراد دیگر نسبت به شوهرش بی اعتمنا می شوند. خوش رفتاری زن با شوهر باعث فزوئی عشق و علاقه و مهر و محبت شوهر نسبت به وی می شود. از طرفی مهر و محبت نیز باعث خوش اخلاقی می شود اگر ما کسی را دوست داشته باشیم با اخلاق خوب با او رفتار می کنیم. هر چه زن با شوهرش خوش رفتار باشد زندگی به همان اندازه شیرین خواهد شد. خوش رفتاری زن در منزل و پرهیز او از برخوردهای تند و خشن و ناشایست سبب آسایش و آرامش محیط خانه می گردد. (کریمی، ۱۳۸۵: ۶۲)

بنابراین اولین قدم برای اینکه دیگران با شما صمیمی باشند این است که شما دارای اخلاقی خوش و نیکو باشید. نیاز به محبت امری اساسی است و فقط انسانها هستند که باید در انتخاب جاده دقت کنند. یک راه درست برای سالم به مقصد رسیدن، انتخاب شریک صالح است. یک مصاحب خوب یک همسر صادق و یک دوست دانا همیشه انسان را به سوی بهتر شدن سوق می دهد و از دربه دری و گیجی و شلختگی فکری نجات می بخشد. برای محبت کردن و محبت دیدن شایستگی لازم است و از خودگذشتگی شرط اول آنست کسی که بتواند از خود ببرون آید. می تواند پرواز کند و موانع خاکی و دنیایی را، زیر پا گذارد، کینه، حسادت، طمع، حرص، بخل به انسان اجازه نمی دهند که دریچه روحش را سوی باغ زیبای حقیقت بگشاید و از نسیم آن دمی آرامش و صفاتی باطن نصیب خود سازد. محبت خود را نثار دیگران کنید. اگر واقعاً طالب محبت دیگران هستید باید ابتدا خودتان به دیگران محبت کنید تا در مقابل محبت ببینند. (عزیزان، ۱۳۸۸:

(۲۸-۳۰)

نتیجه گیری

محبت در زندگی بسرپرور حائز اهمیت است و لازمه‌ی زندگی مشترک و رمز موفقیت خانواده است. پدیده‌ای مهم و گران قیمت است که با معجزه‌های مادی قابل مقایسه رئیست و آنقدر ارزشمند است که فقط شامل مقام انساری می‌شود و زینده اوست. هر قدر چنین ارزشمند باشد به همان اندازه نگه داری از آن سخت است محبت رعن مانند سرپرور امور ارزشمند احتیاج به محافظت دارد. اعضای خانواده باعث آگاه باشند که محبت خود به خود پایدار نمی‌ماند و اگر از آن هیچ مراقبتی به عمل نکنند ممکن است از یعنی بروود. افراد باید این گوهر را همیشه در وجود خود گرم و پر حرارت نگه دارند و به محبت و علاقه سابق تکع نکرند زیا ممکن است گرمای حاکم در میان آنها به سردی گرایه و چه بسا از یعنی بروند.

در خانواده دفتر زندگی با کلمه‌ی عشق و مهروزی آغاز شد و جلوه‌های گوناگون جمال و کمال در کل هستی پدید آمد انسان‌ها هم که جزئی از نظام کل هستی هستند با عشق متولد می‌شوند با دلدادگی به تلاش و کوشش می‌پردازند و در آخرین لحظات زندگی سرشار از عشق چون حباب‌ها اقیانوس هستی و ابدیت می‌پیوندند پس آغاز و سرانجام زندگی و هستی از مهر و محبت آکنده است و آنان که از عشق و دلدادگی خبری ندارند نامشان در دفتر انسان‌ها ثبت و ضبط نمی‌شود بلکن نهاد آدمی بر پاکی و طهارت بنا شده است و طبع انسان متعلق به آراستگی و سجاطی اخلاقی و زیبایی‌های ظاهر و باطن دارد پس اگر می‌خواهیم خانواده‌ی استواری داشته باشیم اگر مانع هستیم از زندگی لذت و بهره بگیریم و اگر می‌خواهیم کودکان ما با نشاط و خرمی زندگی کنند و استعدادهای آنان شکوفا گردد زندگی خانوادگی را از مهر و محبت سرشار نماییم و در و دیوار خانه را با صفا و صمیمیت صریح دهیم.

پیشنهادها

۱. به افراد توصیه می‌شود تا در مورد روش‌های ابراز محبت در خانواده بیشتر آگاهی پیدا کنند.

۲. مبلغان و حوزه‌های علمیه باید سبک و سیاق زندگی ائمه (علیه السلام) را برای افراد جامعه تشریح کنند تا افراد آنها را الگو قرار دهند و مانند آنها به خانواده و افراد جامعه خود محبت ورزند.

۳. محققان و پژوهشگران باید در مورد اهمیت محبت در خانواده بیشتر کتاب بنویسند به خصوص در مورد تأثیر آن در روابط فرزندان.

۴. رسانه های گروهی باید برنامه های بسازند تا تأثیر بسزایی محبت در روابط والدین با فرزندان را نشان دهند.

۵. فعالان فضای مجازی در این فضا کanal تشکیل دهند و راه های محبت در خانواده و اثران آن را بیان کنند.

منابع:

*قرآن کریم

كتب فارسي

۱. ابراهیمی بختور، داود، بهداشت روایی خانواده، دوم، تبری، آشیانا، ۱۳۷۴.
۲. اکبری، محمود، *سمیمانه با عروس و داماد، چ سری و سوم، قم، نورالزهرا(س)*، ۱۳۹۱.
۳. الهامی ری، علی اصغر، *فقه خانواده، ج ۶، قم، زمزم هدایت*، ۱۳۹۱.
۴. امینی، ابراهیم، *انتخاب هسمر، چ بیستم*، تهران، معن الملل، ۱۳۹۰.
۵. -----، آهنه همسرداری یا اخلاق خانواده، چ سیزدهم، تهران، انتشارات اسلامی، ۱۳۶۴.
۶. انضماری، آمنه، *صلابت زندگی، چ اول*، گرگان، نوروزی، ۱۳۹۰.
۷. بستان، حسین، اسلام و جامعه شناسی خانواده، چ پنجم، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۹.
۸. بیانگرد، اسماعیل، *جوانان و ازدواج، چ چهارم*، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۶.
۹. پسندیحه، عباس، *کانون مهروزی، درسنامه عوامل پایداری خانواده در اسلام*، چ دوم، چ سوم، تهران، رئیس جمهوری مرکز امور زنان و خانواده، ۱۳۸۹.
۱۰. جباران، محمدرضا، *درسنامه علم اخلاق، چ ۲*، چ دوازدهم، قم، هاجر، ۱۳۹۲.
۱۱. حاج علی اکبری، محمد جواد، *مطلع عشق، چ نهم*، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۵.
۱۲. حسینی، داود، *روابط سالم در خانواده، چ هفدهم*، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۶.

۱۳. حق شناس، جعفر، آسیب شناسی خانواده، چ اول، تهران، نشر مرکز امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری، ۱۳۸۸.
۱۴. رحیمی گانه، زهرا، خانواده شاد و با نشاط، چ دوم، اصفهان، حدیث راه عشق، ۱۳۸۸.
۱۵. _____، خانواده موفق، چ سوم، اصفهان، حدیث راه عشق، ۱۳۸۹.
۱۶. سجادی، جعفر، فرهنگ معارف اسلامی، ج ۳، چ چهارم، تهران، کومش، ۱۳۷۹.
۱۷. صدری مازندرانی، حسن، هنر انتخاب همسر، چ ششم، قم، مشهور، ۱۳۹۱.
۱۸. طباطبائی، محمد حسین، تفسیرالمیزان، موسوی همداری، محمدباقر، چ دوم، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸۸.
۱۹. عباسی، مهدی، نبض ازدواج را بگویی، چند ساعت تفکر پیش از ازدواج، چ دوم، قم، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۴.
۲۰. عزیزی، فاطمه، روانشناسی موفقیت در خانواده، چ پنجم، قم، نسیم حیات، ۱۳۸۸.
۲۱. عیاری زاده، عیاری، خانواده قرآنی، چ چهارم، قم، بوستان کتاب، ۱۳۹۱.
۲۲. فرجاد، محمد حسین، بررسی مسائل اجتماعی ایران، چ اول، تهران، اساطیری، ۱۳۷۷.
۲۳. کاشفی، محمدرضا، نگاهی قرآنی به دوست و دشمن، چ پنجم، تهران، کانون اندیشه جوان، ۱۳۹۱.
۲۴. کاوه، سعید، روان شناسی همسر ناسازگار، چ اول، تهران، سپهر، ۱۳۸۴.
۲۵. _____، بهداشت روانی طلاق، چ اول، تهران، نشر سخن، ۱۳۸۶.
۲۶. کریمی، رضا، آینه همسرداری، چ سوم، قم، نسیم حیات، ۱۳۸۵.
۲۷. گاردنر، وکیل، جنگ علیه خانواده، محمدی، معصومه، چ اول، قم، نشر دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۸۶.
۲۸. محمودی، امیرملک، راهنمای خانواده، چ اول، قم، نشر میراث ماندگار، ۱۳۸۵.
۲۹. مظاہر، حسین، اخلاق در خانه ۱، چ دهم، قم، نشر اخلاق، ۱۳۸۴.

- . ۳۰. معنی، محمد، فرهنگ فارسی معنی، ج ۳، تهران، نامن، ۱۳۸۴.
- . ۳۱. _____، فرهنگ فارسی، ج ۱، تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۳.
- . ۳۲. مقدم، کاظم، زنگ خطر برای دختران جوان همراه با داستانهای شرکتی، ج اول، قم، منشور وحی، ۱۳۸۶.
- . ۳۳. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج اول، چ پنجاهم، تهران، دارالكتب الاسلامیه، ۱۳۸۵.
- . ۳۴. ملکی، حسن، با مشکلات همسرم چه کنم؟، ج چهارم، اصفهان، حدیث راه عشق، ۱۳۸۸.
- . ۳۵. موسسه قدر ولایت، خانواده موفق، ج پنجم، تهران، قدر ولایت، ۱۳۹۰.
- . ۳۶. _____، کارکردهای زن در خانه و خانواده، ج سوم، تهران، قدر ولایت، ۱۳۹۰.
- . ۳۷. هنری، کلاود، زندگی مشترک و حد و مرزهایش، ج سوم، تهران، صابری، ۱۳۹۳.
- . ۳۸. وحیدی، محمد، احکام خانواده، ج دوم، قم، هاجر، ۱۳۸۷.